

Då någon person byggde hus och inte själv kunde utföra all körning, bad han någon av sina grannar hjälpa sig, varvid körkarl och dragare fick vanlig husmanskost. Någon extra traktering förekom ej, dock brukade alltid brännvin serveras vid sådana tillfällen. Vid grundgrävningen och timringen förekom sällan någon extra traktering.

Då byggenskapen fortgått så långt att ryggås eller takstolar blivit uppställda, gjorde byggnadsarbetarna en krans av stora lövruskor och satte upp denna på en stång på husets högsta punkt, och nästa lördagskväll gjorde den som ägde huset en fest som kallades taklagsöl. Detta tillgick så att den som ägde huset bjöd alla som arbetade med bygget jämte närmaste grannar, och undfägnade dem med en kraftig måltid, varvid mycket brännvin bjöds i glas, men öl och dricka bjöds i kanna (därav namnet ryggåskanna).

När taket blev färdigt och golv inlagt brukade ungdomen samlas där någon lördagskväll för en mindre danstillställning. Några dockor av halm eller kläder har jag aldrig hört talas om.

Någon bestämd dag att börja husbygge förekom ej, och ny eller nedan¹ hade ej heller någon betydelse.

Val av byggnadsplats var att utse en så torr och jämn plats som möjligt, samt att denna var belägen på behörigt avstånd från övriga hus. Husen skulle alltid läggas i förhållande till naturomgivningen, men då landskyrkor har byggts har dessa alltid lagts med längden i öster och väster, vilket ännu syns.

Till byggnadsvirke användes tall och gran, men någon gång ek till syllar, medan dessa trädslag är bäst att motstå röta. Årtalet då huset byggdes brukade ofta skäras in i en stock i väggen inuti huset, ovan dörren. Till stallet utanpå väggen brukade man ofta spika upp en död uggle eller en begagnad hästsko.

Skyddsåtgärder

Då någon främmande människa kom på besök, som man misstänkte eller hade rykte om sig att kunna trolla (göra ont), skulle man kasta en brinnande eldbrand ut genom dörren sedan personen gått, men innan någon annan gått genom dörren. Detta skulle hjälpa så att personen ej kunde göra något ont.

På 1800-talet fanns många människor som bestämt trodde att i gamla stall och ladugårdar fanns rå (tomtar). Jag har hört berättas att förr i tiden, då husfolket ätit sin kvällsmat julafton, öste husmor en stor tallrik full med gröt, vilken hon samma kväll ställde i ladugården för att tomten skulle få julmat. Dessutom skulle man alltid hålla sig väl med tomten genom att hålla rent och snyggt i husen, rykta och sköta djuren väl, samt bjuda honom den nämnda julgröten.

Förr i tiden var det vanligt att då man första gången träffade ett nygift par, skulle man önska dem tomtebolycka. Därmed menades att man önskade att de skulle kunna hålla sig väl med hustomten och därigenom få lycka och framgång i sitt blivande bo (hem).

Inflyttning i nybyggt hus kunde företagas så snart huset blev färdigt, dock i fråga om boningshus fick murarna väl torka innan man flyttade in.

Längst fram i huset brukade husfar sitta på någon bättre stol, detta kallades högsätet. Vid dörren fanns någon sämre stol eller bänk där fattiga som kom på besök fick sitta, detta kallades fattigbänk.

Varje medlem av familjen hade sin bestämda plats vid bordet, och sin bestämda sängplats, men för övrigt var huset gemensamt för familjens medlemmar.

Jag har aldrig hört annat namn än spisstolpe och grythängare (möjligen någon gång spisstöd och grytkrok), och vid jul eller andra högtider brukade de kläda spisstolpen med papper eller dylikt.

Stenås den 12/10 1931

¹ Månens faser

A V Carlsson